

Ontwerp

'Een functie zoeken die bij de vorm past'

Majellakerk:

een nieuw huis voor de Vrouwenvereniging

'De kerk met de koepel' heet de Majellakerk in Amsterdam ook wel. Bij het ontwerp voor een herbestemming stond dan ook voorop dat die koepel als centrale ruimte overeind moest blijven én bij voorkeur een publieksfunctie moest krijgen. Dat is gelukt, dankzij architect André van Stigt.

Tekst: Carla Debets
Foto's: Ron Jansen,
Doetinchem

Begin 1992 stond de Majellakerk aan het Ambonplein nog op de nominatie om gesloopt te worden. Teruglopende bezoekersaantallen veroorzaakten problemen met het onderhoud, hoewel de kerk nog in redelijke staat verkeerde. Buurtbewoners en monumentenzorgers, ondersteund door het AMF (Amsterdams Monumenten Fonds), verzetten zich tegen de sloop en wisten het bestuur van de Stadsdeelraad zover te krijgen dat een haalbaarheidsonderzoek naar het behoud van de kerk uitgevoerd werd.

Architectenbureau Van Stigt voerde recent twee belangrijke kerkverbouwingen uit: de Posthoornkerk en de Vondelkerk. André van Stigt: 'Daarbij bleek steeds weer hoe moeilijk het is om dergelijke projecten financieel rond te krijgen. Temeer omdat er ook steeds minder subsidie beschikbaar is. In beide uitgevoerde projecten vormt de verhuurbare kantoorruimte de drager van het totale project. Met een aantal betrokkenen hebben we in 1990 het AMF opgericht. Met als doelstelling dit soort gebouwen te 'verenigen' en een deel van de opbrengsten als 'garantiefonds' te benutten voor een volgend uit te voeren project. En dat werkt!'

Middelpunt

Belangrijke reden om de Majellakerk te behouden was ook dat deze een middelpunt vormde in de wijk, samen met de school, de pastorie en het zusterhuis. 'Oorspronkelijk waren deze gebouwen als een eenheid ontworpen. Met name uit sociaal cultureel oogpunt hoort dit soort gebouwen daar', meent André van Stigt. 'Uitgangspunt voor de herbestem-

ming was dan ook de kerk en dan vooral de centrale koepelruimte opnieuw een publieksfunctie te geven. Dus geen anonieme kantoorfunctie.'

Het Bisdom stelde bovendien bij de verkoop dat de kerk geen nieuwe (andere) kerkbestemming mocht krijgen. Op initiatief van het Amsterdams Monu-

Redelijke staat

De R.K. Gerardus Majellakerk werd gebouwd in 1924 en ontworpen door architect Jan Stuyt (1868-1934). Door ongelijke zettingen was de krans rond de koepel méér gezakt dan de gevels.

Openheid

Glaswanden tussen de kantoorruimten en de bibliotheek van het IIAV onder de koepel. Architect Van Stigt: 'Op dit soort projecten komen veelal specifieke huurders af. De ervaring met eerder verbouwde kerken is dat zij géén problemen hebben met die openheid'. Yvonne Scherf, directeur van het IIAV: 'Voor ons is het een feestje om hier te wonen'.

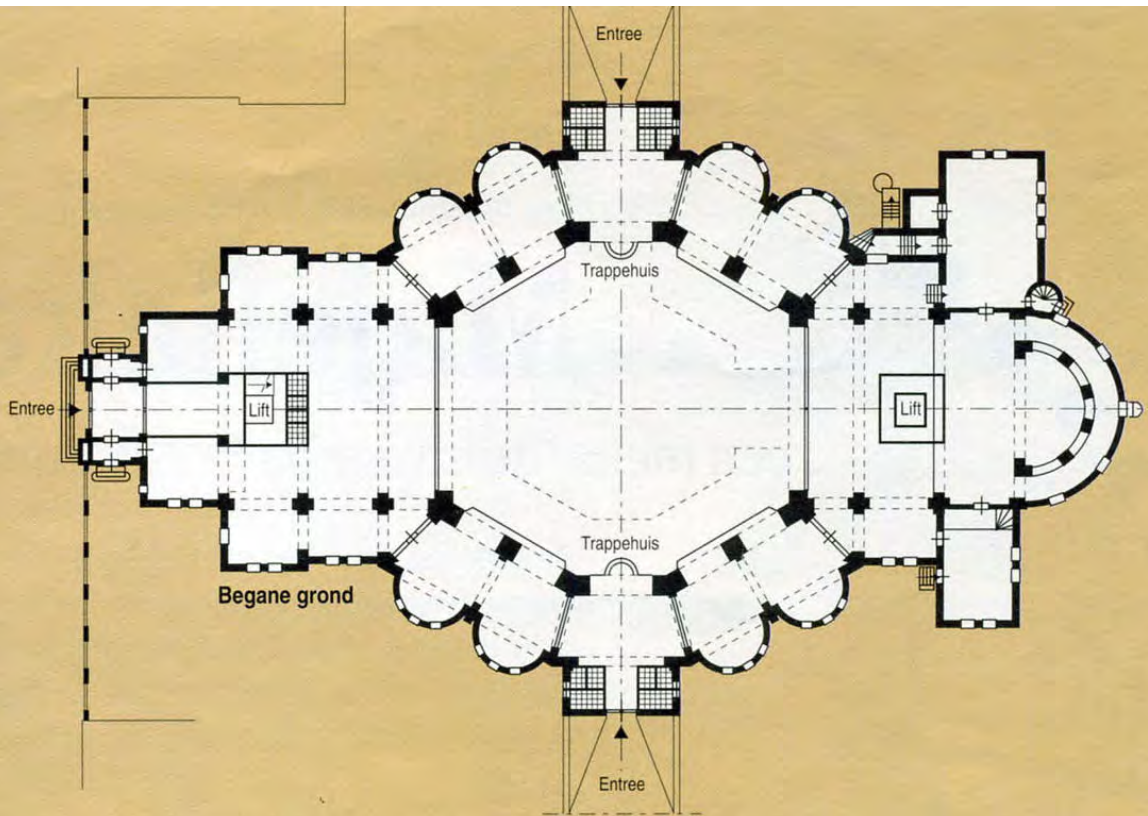

mentenfonds en met ondersteuning van de Stadsdeelraad werd vervolgens besloten een groot deel van de ruimte - 2000 m² - te verhuren aan het IIAV, het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging.

De bibliotheek van het IIAV ligt in de koepel; de openbare functie sluit goed aan op het uitgangspunt voor de herbestemming. Inbouw van nieuwe vloeren in de zijbeuken en voor- en achterschip zorgde voor zo'n 2000 m² extra verhuurbare kantoorruimte.

Ontwerp

Flexibele verhuur
Elke 'beuk' heeft zijn eigen ontsluiting, met trappenhuis en lift, gekoppeld aan eigen voorzieningen als toiletgroepen, enzovoort, op elke verdieping. Koppeling van diverse eenheden - horizontaal of verticaal - maakt flexibele verhuur mogelijk.

Mogelijkheden

'Bij hergebruik is het belangrijk dat je voor beeldbepalende onderdelen, zoals hier de koepel, zoekt naar functies die daarbij passen', beweert Van Stigt. 'De bibliotheek van het IIAV is een goede oplossing. Maar het IIAV huurt daarnaast nog een fors aantal vierkante meters kantoorruimte. Ontwerpprobleem daarbij is: ook al is er nu één - grote - huurder, je moet toch voor de toekomst rekening houden met mogelijke splitsing van deze

kantoorruimte. Dat betekent bij voorbeeld dat een trappenhuis in eerste instantie voor één huurder best eenvoudig uitgevoerd kan worden, maar bij latere splitsing problemen geeft met de brandweer'.

De niet-beeldbepalende onderdelen dienen zo goed mogelijk aangepast te worden op het toekomstige gebruik. Daarbij treedt een tweede ontwerpprobleem op: de gebruikers zijn nog niet bekend. Dus moet de ruimte flexibel inge-

vuld kunnen worden, met als gevolg dat er dikwijls een overmaat aan voorzieningen aanwezig is.

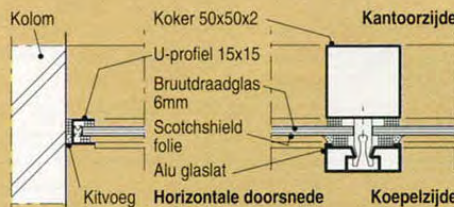
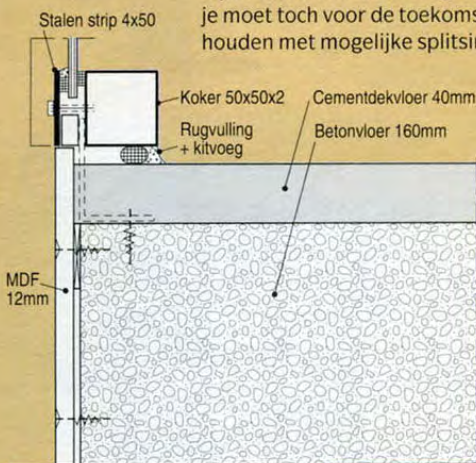
Architect Van Stigt is bij de herbestemming duidelijk niet tot het uiterste gegaan: 'In principe was het mogelijk nog meer vierkante meters te realiseren. Maar enerzijds wilde ik niet teveel historiseren en anderzijds ook weer niet te veel in contrast ontwerpen. Dat had tot gevolg dat de aanwezige maatsystematiek uitgangspunt is geweest voor de inbouw. Met name de hoogtegeleding bepaalde de plaats van de vloeren, waardoor soms grotere verdiepingshoogtes - circa 4 m - zijn gerealiseerd. Mèer vierkante meters was ongetwijfeld ten koste gegaan van de ruimtelijke structuur.'

Uitwerking

Bij onderzoek bleek het gebouw nog in redelijke staat. Ongelijke zettingen hadden er evenwel voor gezorgd dat de krans rond de koepel méér gezakt was dan de buitenrand, de gevels. Voor een betere gewichtsafracht was het dan ook wenselijk de gemiddelde paalbelasting gelijk te krijgen. Het opleggen van de nieuwe vloeren in de gevels vormde hiervoor al een belangrijke oplossing.

De gewichtstoename op de paalfundering diende anderszijds wel beperkt te blijven. De nieuw ingebrachte constructie bestaat uit stalen IPE en HE profielen van breedplaatvloeren, waarbij de vloerdikte slechts 15 cm kon bedragen.

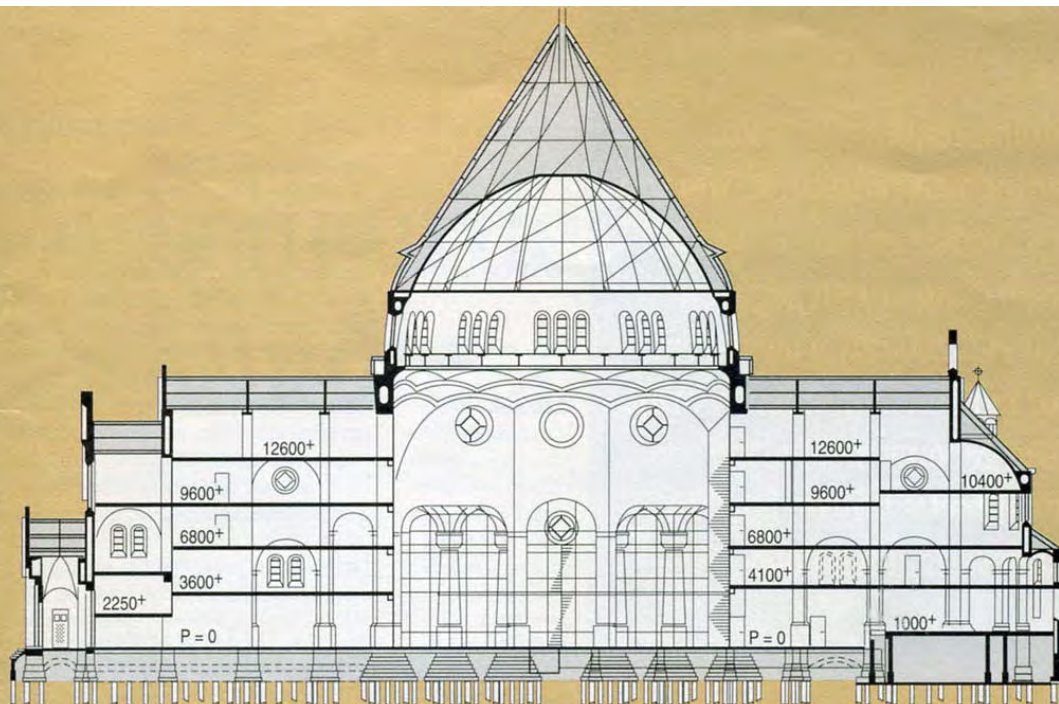
De prefab vloerplaten zijn tevens gekozen vanwege de snellere bouwtijd in vergelijking met ter plaatse gestorte vloeren (en de bijbehorende verhardingstijden). De vloerplaten zijn van tevoren gedetailleerd uitgezocht om compleet met licht- en elektra-aansluitingen

Maatsystematiek

Voor de inbouw van de vloeren is de aanwezige maatsystematiek overgenomen. Uitgangspunten hiervoor vormden bij voorbeeld de aanzet ('geboorte') van de bogen en het aanwezige koor in het achterschip. Met de glaspielen zijn een soort erkers gemaakt tussen de bogen.

Langsdoorsnede

2000 m² extra
Inbouw van nieuwe vloeren in de zijbeuken en voor- en achterschip zorgde voor zo'n 2000 m² extra verhuurbare kantoorruimte, op te delen in minimale eenheden van circa 120 m².

op het werk te worden aangeleverd.

'De staalprofielen zijn net als in de oorspronkelijke bouwwijze in het zicht gebleven', licht Van Stigt toe. 'In de erkers hadden we de balken echter niet nodig, daar is dus alleen de betonvloerdikte zichtbaar. Met toestemming van de brandweer is dit een van de eerste projecten in Amsterdam waarbij de staalconstructie is behandeld met een epoxycoating die bij brand opschuimt en zorgt voor een brandwerendheid van 30 of 60 minuten'.

Openheid

Tussen de centrale koepelruimte en de nieuwe kantoorruimten daar omheen, zijn glazen puien met draadglas aangebracht. Daardoor kunnen bezoekers van de koepelruimte, net als voorheen, in de bogen kijken. Met de glaspuien zijn 'erkers' gemaakt tussen de bogen: enerzijds om de glaspuien niet onder hoeken van 45° te hoeven aansluiten op de ronde kolommen, anderszijds om de glaswanden niet vóór langs de tussenkolommen te plaatsen en op deze wijze de kolomkoppen vrij te houden. 'De glaspuien hadden ook nog achter de tussenkolommen geplaatst kunnen worden, maar dat zou minder vierkante meters verhuurbaar oppervlak opleveren', verklaart Van Stigt nog een laatste niet-gekozen alternatief.

De glaswanden laten kantoorgebruikers in de koepelruimte kijken en zorgen voor daglicht van twee kanten in de kantoorruimten. In de buitengevels zijn bovendien nieuwe gevelopeningen gemaakt, vooral op begane grond-niveau. En tenslotte laten op het dak nieuwe dakkapellen - 'lichthappers' noemt Van Stigt ze - meer daglicht toe in de ruimten

onder de nok.

In de koepelruimte, die volgens de lengte-as gemeten zo'n 22 m lang is, is met een speciaal ontworpen 'tafel' dubbel gebruik van de ruimte mogelijk. André van Stigt: 'Met alle boekenkasten voor de bibliotheek zou al snel het zicht op de totale koepel verdwenen zijn. Daarom is een zo open mogelijke constructie ontworpen, waaronder het publieke deel van de bibliotheek met de boekenkasten zich bevindt en waarbo-

Insteek

Onder het dak zijn in voor- en achterschip ook nog insteekverdiepingen gerealiseerd. Hiervoor zijn onder andere 'lichthappertjes' in de hoge daken geplaatst.

Oude sfeer

De koepel heeft een ongelijkzijdige achthoek beneden en gaat via boogconstructies over in een gelijkzijdige twaalfhoek boven. In de koepel is geprobeerd de oude sfeer en iets van de oorspronkelijke kleurstelling terug te halen.

Ontwerp

'Monumenten zijn geen monumenten van zichzelf, ze worden niet als monumenten gebouwd. Mensen gaan op een gegeven moment een gebouw waarderen, waardoor het een monument wordt. Maar een gebouw moet altijd een gebruiksfunctie blijven houden, anders gaat het dood'.

ven de leestafels staan'.

Het grondvlak van de 'tafel' is afgeleid van de grondvorm - de ongelijkzijdige achthoek - van de koepel. Vanaf de tafel is de koepel in z'n totaliteit zichtbaar, evenals alle nieuwe vloerniveaus in de aangrenzende kantoorruimten. Daarbij valt ook het rood-witte blokpatroon op, dat de bogen accentueert en de bescheiden versiering in de koepel. 'De aanwezige afwerking bestond uit witte wanden met bruine schilderingen uit de jaren '50. Uit oude ontwerpschetsen bleek echter dat er veel méér in de koepel was geweest. We hebben de glas-in-lood ramen met de gelige lichtinval gehandhaafd en tenslotte, voor zover het budget het toeliet, enkele nieuwe versieringen in de oorspronkelijke kleuren teruggebracht' ■

Zijbeuken

In de oorspronkelijke zijbeuken - absissen - zijn voor de nieuwe kantoorruimten extra ramen aangebracht op verschillende niveaus. Daarnaast zijn de rechte vlakken achter de absissen verzelfstandigd met driehoekige ramen.

Bouwgegevens

Opdrachtgever: Amsterdams Monumenten Fonds, Amsterdam

Ontwerp: Architectenbureau J. van Stigt, Amsterdam

Project-architect: André van Stigt

Constructie-adviezen: Adviesbureau Ruppert, Oudekerk aan de Amstel

Kunsthistorische aspecten en kleuren: Drs. A. Oxenaar, Amsterdam

Uitvoering: Aannemingsbedrijf De Nijs, Warmenhuizen

Start bouw: oktober 1992

Oplevering: november 1993

Bruto vloeroppervlak: 4000 m²

Bruto inhoud: 34.000 m³

Bouwkosten: f 5.225.000,-

Stichtingskosten: circa f 5,8 miljoen (excl. BTW; incl. installaties, honoraria en bouwbegeleiding)

